

ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СФЕРИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

Гонтарук Олександр

Національний університет фізичного виховання і спорту
України

Анотації:

У статті досліджуються проблеми взаємодії державного та недержавного секторів у сфері фізичної культури і спорту, роль державно-приватного партнерства в умовах ринку. Особлива увага приділена аналізу здійснення першочергових завдань щодо формування сприятливих умов розвитку фізкультурно-спортивного руху та запропоновано модель державно-приватного партнерства як особливу форму співпраці.

PROBLEMS AND FEATURES OF DEVELOPMENT THE SPHERE OF PHYSICAL CULTURE AND SPORT IN CONTEXT OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP Hontaruk Oleksandr The problems of cooperation Government and NGO's sectors in the sphere of physical culture and sport, role of public-private partnerships in the conditions of market has investigated in the article. One attention concentrates on data of analysis of realization objectives concerning to forming favorable terms for development sports and it shows the model of public-private partnerships as the special form of cooperation.

ПРОБЛЕМЫ И ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ СФЕРЫ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ И СПОРТА В КОНТЕКСТЕ ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОГО ПАРТНЕРСТВА Гонтарук Александр В статье исследованы проблемы взаимодействия государственного и негосударственного секторов в сфере физической культуры и спорта, роль государственно-частного партнерства в условиях рынка. Особенное внимание уделяется анализу реализации первоочередных заданий относительно формирования благоприятных условий развития физкультурно-спортивного движения, предложена модель государственно-частного партнерства как особенную форму сотрудничества.

Ключові слова:

державно-приватне партнерство, інновації, фізична культура, спорт, державна політика.

public-private partnerships, innovation, physical culture, sport, public policy.

государственно-частное партнерство, инновации, физическая культура, спорт, государственная политика.

Постановка проблеми. Розвиток фізичної культури і спорту в державі залежить від її соціально-економічного стану, зокрема активізації інноваційної активності, формування ефективної інвестиційної політики та соціальної інфраструктури в країні тощо.

Нині актуальним є формування нової системи державного регулювання сфери фізичної культури і спорту, її методології та реалізації ринкових практик в умовах імплементації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, а також наближення до стандартів розвинених країн.

Водночас стратегічні завдання щодо економічного зростання, соціальної орієнтованості ринкової економіки, посилення активності регіональної політики, збереження здоров'я населення обумовлюють зростаючу роль держави в розбудові громадянського суспільства [1].

Одним із важливих соціально-економічних завдань є застосування державно-приватного партнерства (далі – ДПП) у сфері фізичної культури і спорту [2]. Інвестиційне партнерство держави з приватним (в т.ч. і громадським) сектором може стати важливим механізмом для залучення додаткових ресурсів для створення ринку послуг та підвищення ефективності реалізації різноманітних фізкультурно-спортивних проектів, проведення престижних міжнародних змагань [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що значна увага приділяється вивченню проблем інституціональних відносин між державою і приватним сектором, розвитку ДПП, формуванню соціального партнерства, розвитку інфраструктури в умовах ринку. Дослідженням сучасних проблем і перспективами реформування економіки України ґрунтовно займалися С. Рибак (2011), В. Вишневський (2011), А. Гриценко (2011), В. Геєць (2010 – 2012), К. Павлюк (2013 – 2014), І. Запатріна (2011 – 2016) та ін.

Проблеми взаємодії держави і бізнесу у сфері фізичної культури і спорту глибоко аналізувалися у працях таких вчених, як Ю. Мічуда (2007 – 2008), М. Дутчак (2009), М. Авксентьев (2010), С. Грищенко (2011), Е. Зусман (2011), А. Сорокін (2012), О. Левковець (2012), О. Петрікова (2013), Б. Бояринцев (2014), В. Джуха (2014) та ін. Дослідження вчених вміщують багато важливих наукових положень стосовно функціонування та розвитку сфери фізичної культури і спорту в умовах перехідних соціально-економічних систем, формування партнерства між державою і приватним сектором.

Проаналізувавши результати наукових праць сучасних вчених з питань ДПП, встановлено, що до теперішнього часу залишаються нерозкритими питання щодо визначення основних проблем і особливостей застосування такого партнерства для подальшого розвитку сфери фізичної культури і спорту України, що й зумовило вибір теми.

Дослідження здійснено в рамках наукової теми "Теоретичні та прикладні аспекти підприємництва у сучасному спорті" Плану НДР Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2016-2020 роки (№ державної реєстрації 0116U001622).

Мета дослідження – розробити теоретико-методологічні засади державно-приватного партнерства та визначити передумови його здійснення у сфері фізичної культури і спорту в умовах сучасного ринку.

Завдання роботи:

- проаналізувати проблеми співпраці між державою, органами місцевого самоврядування і приватним сектором в контексті реалізації ДПП в умовах ринкових перетворень;

- дослідити проблеми формування та розвитку ДПП у сфері фізичної культури і спорту, зокрема на місцевому рівні;

- проаналізувати основні проблеми та виявити особливості взаємодії держави, органів місцевого самоврядування і приватного сектору для функціонування та розвитку фізичної культури і спорту в контексті ДПП.

Результати та обговорення. За офіційною статистикою спортсмени національної збірної команди України протягом 2016 року взяли участь у 645 міжнародних змаганнях з олімпійських видів спорту, у тому числі – в 106 міжнародних змаганнях (XXXI літніх Олімпійських іграх, II зимових Юнацьких Олімпійських іграх, 29 чемпіонатах світу, 63 чемпіонатах Європи, 7 Кубках світу та 5 Європи), а також було проведено 36 міжнародних змагань із олімпійських видів спорту та 24 міжнародних спортивних заходи з неолімпійських видів спорту.

Аналіз досягнень та результативність участі українських спортсменів на міжнародних змаганнях свідчить, що на теперішній час існує проблема організації та підготовки талановитих спортсменів, наявності та доступності сучасної інфраструктури, належних умов для системної роботи тренерів та вихователів.

При імplementації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом для підвищення конкурентоздатності спорту вищих досягнень, а також вітчизняного ринку товарів та послуг постає завдання формування нової системи державного регулювання сфери фізичної культури і спорту, її методології та реалізації ринкових практик, наближення до стандартів розвинених країн.

Зазначимо, підписання Додаткової угоди між Урядом України та Європейською Комісією, що діє від імені Європейського Союзу, до Угоди про фінансування Програми підтримки секторальної політики – Підтримка регіональної політики України дає змогу використати 50 млн євро секторальної бюджетної підтримки на реалізацію програм і проектів, передбачених Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2020 року.

Як відомо, у 2016 році місцевим бюджетам державою було виділено відповідну субвенцію у розмірі 1 млрд гривень, за рахунок якої було реалізовано 1 383 проекти для розбудови інфраструктури [4].

Інфраструктурні проекти, що відповідають державним пріоритетам у сфері фізичної культури і спорту, не реалізуються, оскільки на даний час не удосконалені фінансові механізми, відсутні критерії оцінки поданих проектів, спрямованих на прискорення розвитку галузі як на національному, так і на місцевому рівнях. Це приводить до того, що органи влади не можуть залучити приватного партнера для забезпечення стабільності фінансування проектів протягом їх життєвого циклу з можливістю створення сучасної спортивної інфраструктури, впровадження інновацій, підготовки спортсменів, розвитку ринку послуг тощо.

Крім того, для розвитку фізичної культури і спорту суб'єктами реалізації політик на нинішньому етапі бракує системного бачення конкретних цілей і шляхів розвитку.

Тож центральному органу виконавчої влади, відповідальному за формування та реалізацію в Україні державної політики у сфері фізичної культури і спорту, у першу чергу необхідно розробити відповідні фінансові механізми для реалізації партнерських проектів за рахунок вищезгаданої Програми.

IV НАУКОВИЙ НАПРЯМ

Процес державного регулювання ринкових відносин у галузі має включати вплив економічних інтересів усіх суб'єктів ринкових відносин та визначатися нормативно-правовими актами.

В умовах здійснення реформ в Україні галузь потребує ефективного перерозподілу ресурсів, особливо у процесі децентралізації окремих повноважень на місцевому рівні, зокрема фінансування заходів фізкультурно-спортивного руху та спортивної інфраструктури. При цьому, мають бути створені міжбюджетні відносини для фінансового забезпечення розширених повноважень місцевої влади та стимулювання росту доходів місцевих бюджетів.

Розглянемо нинішній стан фінансування розвитку фізичної культури і спорту в Україні.

Таблиця 1

Стан фінансування розвитку фізичної культури і спорту в Україні, тис. грн.

Видатки	2015	2016
Розвиток спорту інвалідів та їх фізкультурно-спортивна реабілітація	191 190,4	213 107,1
Розвиток фізичної культури, спорту вищих досягнень та резервного спорту	692 943,4	679 234,4
Фінансова підтримка громадських організацій фізкультурно-спортивного спрямування	32 067,8	38 386,4
<i>Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на часткове фінансування дитячо-юнацьких спортивних шкіл, які до 2015 року отримували підтримку з Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності</i>	100 000,0	-
Всього:	1 131 853,5	1 420 439,7

Як видно з Таблиці 1, у 2016 році на розвиток спорту інвалідів та їх фізкультурно-спортивну реабілітацію загалом передбачено 213 107,1 тис. грн., що збільшує обсяги видатків на 21 916,7 тис. грн. або на 11,4% вище у порівнянні з 2015 роком.

Обсяг видатків на розвиток фізичної культури, спорту вищих досягнень та резервного спорту визначений в сумі 679 234,4 тис. грн., що на 13 709,0 тис. грн., або 2% менше ніж видатки 2015 року.

Водночас обсяг видатків на фінансову підтримку громадських організацій фізкультурно-спортивного спрямування становить в сумі 38 386,4 тис. грн., що на 6 318,6 тис. грн. або 11% більше ніж видатки 2015 року.

В 2016 році не передбачено субвенцію з державного бюджету місцевим бюджетам на часткове фінансування дитячо-юнацьких спортивних шкіл, які до 2015 року отримували з Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності. Як видно, ці видатки були тимчасові, лише на 2015 рік у розмірі 100 млн. грн. За умовами використання субвенції, місцеві органи влади були зобов'язані забезпечити належне фінансування дитячо-юнацьких спортивних шкіл та передбачення на наступні бюджетні періоди у відповідних місцевих бюджетах коштів для їх утримання та проведення навчально-спортивної роботи.

Зазначимо, що станом на грудень 2016 року в Україні функціонує 1294 дитячо-юнацьких спортивних шкіл (на 69 закладів менше ніж у 2015 році), у яких навчається 475 тис. вихованців (2015 рік – 486 тис. осіб) та працює майже 32 тис. працівників, з яких навчально-тренувальний процес забезпечують 18 тис. (2015 рік – 18,3 тис.) тренерів-викладачів, з них 11,6 тис. (2015 рік – 11,4 тис.) є штатними фахівцями (64%) [4].

Як видно із наведених даних, існуюча мережа фізкультурно-спортивних шкіл оптимізується з негативним показником, зберігається недостатній рівень відповідного

IV НАУКОВИЙ НАПРЯМ

фахового забезпечення. Крім того, більшість федерацій з різних видів спорту не мають розвинених структурних підрозділів на місцях та не є автономними у своїй діяльності, що безумовно гальмує розвиток галузі.

Таким чином недержавний громадський сектор продовжує займати слабкі позиції у порівнянні з державними і місцевими органами влади щодо планування фінансування, організації та проведення міжнародних спортивних заходів, а відтак і можливості реалізувати інфраструктурні мегапроекти.

Одним з шляхів вирішення проблеми фінансування, що гальмує розвиток сфери фізичної культури і спорту в Україні, є розроблення проектів для застосування ДПП.

Держава зобов'язана послідовно заохочувати розвиток партнерських відносин з бізнесом, розвивати співпрацю у суспільно значущих проектах. Однак на теперішньому етапі реалізація проектів ДПП у сфері фізичної культури і спорту, як було зазначено вище, не здійснюються. Саме за рахунок таких проектів можна було б здійснювати будівництво спортивних об'єктів, популяризувати спортивний рух серед населення, створювати матеріально-технічну базу для залучення більшої кількості громадян до фізкультурно-оздоровчої і спортивної роботи, підготовки резерву та спортсменів вищого класу.

Складовою реалізації державної політики щодо розвитку фізкультурно-спортивного руху в Україні має бути налагоджена та функціонувати системна взаємодія держави, навчальних закладів з недержавними спортивними інституціями.

Для вирішення проблемних питань Міністерством молоді та спорту України утворено комісію з питань реформування сфери фізичної культури і спорту та проводиться експеримент щодо участі національних спортивних федерацій з різних видів спорту у реалізації окремих завдань.

Експеримент розрахований на залучення 5 національних спортивних федерацій до реалізації державної політики, підвищення їх автономності у діяльності, вироблення нового механізму співпраці між державою та громадськими організаціями, пошуку шляхів ефективнішого планування бюджетних коштів, підвищення оперативності організації і якості проведення спортивних заходів.

Результати експерименту мають бути використані для створення умов щодо співпраці між державою та приватними організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості в рамках ДПП. Реалізація проектів ДПП сприятимуть:

- залученню людських, фінансових, технічних ресурсів фізкультурно-спортивних товариств, федерацій різних видів спорту, бізнесу до проведення прикладних наукових досліджень і розробок, участі у тестуванні та впровадженні інноваційних технологій, нових методик;

- залученню до сфери фізичної культури і спорту приватних інвестицій для прикладних досліджень, інноваційних проектів, створенню сучасної інфраструктури та наданню фізкультурно-спортивних послуг;

- реалізації соціально-економічних інтересів державного та приватного секторів при формуванні нових ринків конкурентоспроможної фізкультурно-спортивної продукції чи послуг;

- удосконаленню системи розподілу ризиків між партнерами ДПП та надання партнерами достатніх гарантій для ефективного подолання можливих ризиків, що підвищує загальну ефективність проекту.

Розглянемо модель ДПП у сфері фізичної культури і спорту як особливу форму взаємодії між державою і бізнесом, у якій поєднуються інтереси різних сторін, кожна з яких отримує в результаті партнерства певні переваги.

IV НАУКОВИЙ НАПРЯМ

У цьому випадку, з боку бізнесу ДПП засновується на соціальній відповідальності, що має суттєве значення для вирішення важливих для держави і суспільства задач (фізична підготовка, здоровий спосіб життя, реабілітація засобами фізкультури тощо).

Приватний сектор у ДПП є соціально відповідальним щодо наступних принципів: добровільна реалізація партнерських програм і проектів підтримки громадян на визначених територіях (де розміщені бізнес-структури), послідовна і систематична реалізація інвестиційних програм щодо створення фізкультурно-спортивної інфраструктури, підготовка спортсменів, розвиток людського капіталу, турбота про здоров'я, зростання добробуту громадян тощо.

У сфері оздоровчої фізичної культури та масового спорту ДПП реалізує соціальну функцію бізнесу, що полягає у створенні сприятливих передумов для збереження та зміцнення здоров'я людей, залучення різних груп населення до ведення здорового способу життя.

Як видно, ДПП є інституціональний та організаційний альянс між державою і бізнесом для реалізації фізкультурно-спортивних значущих проектів у широкому спектрі – від промисловості і наукових досліджень до соціальних послуг.

Основні вигоди від застосування ДПП є наступними:

- концентрація та надання додаткового фінансування на розвиток фізичної культури і спорту;
- привнесення нових методів управління, покращення менеджменту, що підвищує ефективність управлінської системи;
- створення на ринку послуг доданої вартості для споживачів і суспільства в цілому;
- системний розвиток фізичної культури і спорту, що найкраще визначає потреби та оптимальне використання ресурсів.

Важливим у застосуванні ДПП є те, що приватний сектор виступає своєрідним "протектором" від економічно невігідних проектів, оскільки недооцінка витрат і переоцінка прибутків дуже поширені при підготовці та реалізації інфраструктурних проектів.

Іншою важливою проблемою є створення конкурентоздатного ринку фізкультурно-спортивних послуг. У процесі трансформаційних змін у сфері фізичної культури та спорту при переході на ринкові відносини ключову роль має відіграти ДПП, що сприятиме розвитку такого ринку та підвищенню ефективності взаємодії держави та бізнесу.

Розглянемо три види такої співпраці (Рис.1):

1. ДПП можна побудувати як економічно-політичну взаємодію між державним і приватним секторами, передбачивши сукупність визначених (формальних і неформальних) принципів, інструментів та інститутів, які забезпечують консолідацію зусиль держави і бізнесу на інституціональній основі для відповідного регулювання економіки, інфраструктурних спортивних та інших суспільно значущих проектів *(на прикладі реалізації проектів до проведення фінальної частини чемпіонату Європи з футболу 2012 року)*.

2. ДПП створюється як співробітництво між підприємствами, організаціями бізнесу, державними органами, між регіональними і державними підприємствами, спрямоване на досягнення окремих економічних цілей і на вирішення актуальних соціально-економічних задач у сфері фізичної культури і спорту.

3. ДПП на основі угоди (з обов'язковим за законом контрактом), яка вигідна обом сторонам: приватному сектору необхідно отримати прибуток для того, щоб інвестувати і розвиватися, державному сектору необхідно надавати послуги гарантованої якості і максимально ефективно використовувати суспільні ресурси.

IV НАУКОВИЙ НАПРЯМ

Рис. 1. Види державно-приватного партнерства в ринкових умовах

При реалізації проектів ДПП у сфері фізичної культури і спорту об'єднуються матеріальні і нематеріальні ресурси суспільства (держави) або місцевого самоуправління і приватного сектору на довготерміновій і взаємовигідній основі для створення додаткових суспільних благ (благоустрій і розвиток територій, інженерної і соціальної інфраструктури) або надання суспільних послуг.

Найбільш поширеними формами ДПП є контракти, оренда, концесії, угоди про розподіл продукції, підприємства зі змішаним капіталом. Наявність різних форм ДПП надає можливість органам державного управління домовлятися з приватними партнерами на рівних умовах, що суттєво розширює ефективність господарювання, дозволяє органам державного управління раціональніше розпоряджатися своєю власністю.

ДПП будується на основі стратегічного контракту між державою і бізнесом з метою реалізації фізкультурно-спортивних заходів/проектів та в галузі соціальних послуг.

Таким чином, для подальшого розвитку сфери фізичної культури і спорту в Україні в умовах ринку необхідно:

- розробити та впровадити ДПП для ефективного поєднання ресурсів суб'єктів державного, громадського та приватного секторів;
- сформуванню нову систему державного регулювання;
- удосконалити нормативно-правову базу;
- систематизувати знання щодо проблем і особливостей функціонування та розвитку сфери фізичної культури і спорту в контексті ДПП в умовах ринку.

ДПП є однією з форм державного регулювання процесу функціонування та розвитку фізичної культури і спорту в умовах ринку.

Головними напрямками державного регулювання є регулювання на ринку попиту та пропозиції на фізкультурно-спортивні послуги (підготовка фахівців з фізичного виховання і спорту; державне фінансування; надання пільг; стимулювання тощо).

Висновки. Таким чином, на нинішньому етапі розвиток галузі гальмується через слабкість спортивних інституцій громадянського суспільства, відсутність автономності у своїй діяльності та відповідних фінансових механізмів для реалізації партнерських проектів.

IV НАУКОВИЙ НАПРЯМ

Спостерігається відсутність державного регулювання ринкових відносин у галузі, що має враховувати економічні інтереси усіх суб'єктів ринкових відносин та визначатися нормативно-правовими актами.

В умовах ринкової економіки державним органам влади та органам місцевого самоврядування слід створити умови для забезпечення консультативної, організаційної, фінансової підтримки та розвитку фізичної культури і спорту на національному та місцевому рівнях.

Оскільки для модернізації спортивної інфраструктури фінансування недостатнє, то витрати на її експлуатацію та розвиток потрібно перерозподілити за проектами ДПП, що дасть можливість для держави зменшити фінансовий тягар на бюджет, зберегти власність та забезпечити підготовку спортсменів з пріоритетних видів спорту.

Автономність недержавних інституцій як основи громадянського суспільства відіграє важливу роль у реалізації державної політики, забезпечує оптимальну рухову активність людини впродовж усього життя як важливого чинника здорового способу життя та організацію змістовного дозвілля, сприятиме максимальній реалізації здібностей обдарованих осіб у спорті та підвищенню авторитету держави у світовому спортивному русі.

Реалізація ДПП у сфері фізичної культури і спорту в Україні є важливим механізмом залучення на паритетних умовах капіталу недержавного сектору до української економіки, адже вона реформує інфраструктуру міст та систему державного управління, створює новий ринок послуг для населення, забезпечує розвиток інноваційної економіки.

Перспективи подальших досліджень. У подальшому потребують ґрунтовного дослідження питання щодо диверсифікації форм власності у економіці фізичної культури і спорту, вплив нових форм власності та форм господарювання на перехідному етапі. Крім того спостерігається ослаблення державного регулювання та управління соціально-економічним і науково-технологічним розвитком. Важливим також є вивчення проблеми організації та підготовки менеджерів/управлінців у процесі реалізації проектів ДПП в умовах, що склалися на ринку.

Список використаної літератури:

1. Гонтарук О.М. Стратегічні завдання державної політики України у сфері фізичної культури і спорту / О.М. Гонтарук // Фізична культура, спорт та здоров'я нації: збірник наукових праць. – Вінниця, 2015. – Вип. 19. – Т. 2. – С.554-559.

2. Гонтарук О.М. Проблеми функціонування системи підготовки кадрів та управління у сфері фізичного виховання і спорту в контексті розвитку державно-приватного партнерства в Україні // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: збірник наукових праць. – Луцьк: Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки, 2016. – № 3 (35). – С.5-10.

3. Гонтарук А.Н. Создание условий для повышения роли спортивных общественных организаций в системе подготовки специалистов // Материалы международной научно-практической конференции "Научно-методическое обеспечение и сопровождение системы физического воспитания и спортивной подготовки в контексте внедрения комплекса ГТО" 26-27 ноября 2015 года, г. Челябинск. – 2015. – С.489-494.

4. Звіт про хід і результати виконання програми діяльності Кабінету Міністрів України у 2016 році: [Електронний ресурс] : Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/document/249740115/GOVERNMENT_REPORT_2016.pdf